

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

УНИВЕРЗИТЕТСКИ БИЛТЕН

јули 2009 година
Штип

Број 24, 1 јули 2009 година

СОДРЖИНА

РЕФЕРАТ за избор на наставници и соработници за наставно-научното подрачје електротехника на Електротехнички факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип	3
РЕФЕРАТ за избор на еден наставник во звање доцент за наставно-уметничка област аранжирање, цез солфеж и цез ансамбл на Факултет за музичка уметност при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип	8
РЕФЕРАТ за избор на еден наставник во сите звања за група предмети од областа финансии на Економски факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип	11
РЕФЕРАТ за избор на соработник за областа финансии и банкарство на Економски факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип	27

Издавач:

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Главен и одговорен уредник: проф. д-р Саша Митрев
Уредници: проф. д-р Борис Крстев, м-р Ристо Костуранов
Лектор: Даница Гавриловска-Атанасовска
Техничко уредување: Славе Димитров

РЕФЕРАТ
ЗА ИЗБОР НА ЕДЕН НАСТАВНИК ВО СИТЕ ЗВАЊА ЗА ГРУПА
ПРЕДМЕТИ ОД ОБЛАСТА ФИНАНСИИ НА ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ ПРИ
УНИВЕРЗИТЕТОТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП

Со Одлука бр. 1702-57/3 од 21.5.2009 год., донесена на 27. седница на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, одржана на 18.5.2009 год., определени сме за членови на Рецензентска комисија за избор на еден наставник во сите звања за група предмети од областа *финансии* на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“.

Конкурсот за овој избор беше објавен во весниците „Дневник“ и „Лајм“, на 2.5.2009 год., и во предвидениот рок се пријавија кандидатите: д-р Ристо Фотов, доцент на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“, и м-р Елена Михајловска, од Куманово. Комисијата оцени дека пријавената кандидатка м-р Елена Михајловска не ги исполнува формалните услови според Конкурсот, односно нема диплома за стекнат докторски степен. Врз основа на приложената документација и нашето познавање на кандидатот, чест ни е на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет да му го поднесеме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Д-р Ристо Фотов е роден на 25 март 1952 година во село Балталија, Штипско. Основно образование завршува во с. Лесковица, Штипско, а средно гимназиско образование во Штип.

Во 1975 година дипломира на Економскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Од јануари 1976 година се вработува во ЗОИЛ „Македонија“ денешна „Кјуби Македонија“ - Скопје. Истата година се запишува на постдипломски студии од областа *монетарно-кредитна теорија и политика*. По положување на пропишаните испити, го пријавува и го одбранува магистерскиот труд со тема „*Презадолженоста на земјите во развој и патишта за нејзино разрешување*“, на 8.1.1982 година, со што се стекнува со научен степен *магистер по економски науки од областа на монетарно-кредитна теорија и политика*.

Во 1987 година пријавува тези за изработка на докторска дисертација под менторство на проф. д-р Тодор Тодоров. На 17.6.1991 година ја одбранува докторската теза со тема „*Земјите во развој во неоконијалниот систем на светското стопанство - положба, фактор и перспективи*“ и со тоа се стекнува со научен степен *доктор по економски науки*.

Во 1995 и 1996 година посетува предавања од областа на подготовки, издавање и тргување со хартии од вредност, како и совладување на вештините на техничката анализа во тргувањето со хартии од вредност и вештините на управување со портфолија на финансиските имоти и се стекнува со диплома за совладани знаења и вештини од наведената област. Извесен период работи и како брокер на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност.

Во периодот од 1.7.2003 година до 1.10.2005 година е извршен директор во компанијата за осигурување „Макошпед осигурување“ - Скопје.

Од 1.10.2005 година е избран за доцент на Факултетот за економски науки при Европскиот универзитет - Република Македонија, Скопје.

Од 1.7.2007 година е во редовен работен однос на Универзитетот „Гоце Делчев“, на Економскиот факултет, предмет Основи на финансии. Во летниот семестар од 2008 година држи настава по предметот Менаџмент на осигурување на Универзитетот на Југоисточна Европа - Тетово.

Од странски јазици се користи со англискиот јазик.

Наставно-образовна и научноистражувачка дејност

Од 14.9.2005 година е избран за доцент на Факултетот за економски науки при Европскиот универзитет - Република Македонија, Скопје, на предметот Финансиски менаџмент. Покрај овој предмет му се доверуваат и предметите: Осигурување и Менаџмент на мал бизнис. Од 1.7. 2007 година е во редовен работен однос на Економскиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“. На овој факултет држи настава по предметите: Основи на финансии и Меѓународна економија. Од 10.9.2007 година ја вршеше должноста декан, а од 20.11.2008 година е избран за декан на Економскиот факултет во Штип.

Д-р Ристо Фотов покажува завиден интерес за научна и стручна работа. Тоа јасно се гледа од списокот на приложени трудови до Комисијата:

1. д-р Ристо Фотов: ***Осигурување*** (учебник), издание на Европски универзитет - Скопје, стр. 302, 2006 година;
2. д-р Ристо Фотов: ***Менаџмент на мал бизнис*** (учебник), издание на Европски универзитет - Скопје, стр. 249, 2006 година;
3. д-р Ристо Фотов (2007): ***Економски аспекти на осигурувањето***, Прва меѓународна конференција за осигурување, царина и шпедиција во XXI век „**Современи тенденции во осигурувањето, царината и шпедицијата во XXI век**“, во организација на Факултетот за туризам и угостителство - Охрид, одржана на 25 и 26 мај 2007 година во х. „Гранит“ - Охрид, стр.18;
4. д-р Ристо Фотов: ***Основи на финансии*** (учебник), издание на Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, стр. 342, 2007 година;
5. д-р Ристо Фотов: ***Меѓународна економија*** (учебник), издание на Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, стр. 272, 2008 година;
6. д-р Ристо Фотов, во коавторство со помл. асистент Марија Гогова (2008): “Regulation and modernization of the Financial Markets”, Зборник на трудови од Юбилејна меѓународна научнопрактическа конференција, 6-7 ноември 2008 г., на Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свиштов, Бугарија, стр.102-108, 2008 година;
7. д-р Ристо Фотов, во коавторство со помл. асистент Емилија Митева (2008): “Economic Freedom as a Development Resource”, Зборник на трудови од Юбилејна меѓународна научнопрактическа конференција, 6-7 ноември 2008 г., на Стопанска академия „Д.А.Ценов“ Свиштов, Бугарија, стр.141-147, 2008 година.

Евалуација на трудот со ред. бр. 1 - „Осигурување“ (учебник), издание на Европски универзитет - Скопје, стр. 302, 2006 година

Овој труд - учебник е резултат на желбата на авторот долгогодишното практично искуство и теоретско сознание од областа на осигурувањето да го преточи, презентира во текст и истиот да го направи достапен за студентите на економските факултети и пошироко на сите оние кои најнепосредно работат во осигурителните друштва во Република Македонија.

Осигурувањето станува сè повеќе барана услуга во современиот свет за обезбедување на економска сигурност од несреќите кои ги причинува екстремното делување на природните сили во форма на природни непогоди со огромни штетни последици по

имотот и телесниот интегритет на човекот. Логиката на осигурувањето и осигурителниот процес се сфаќа во директна врска со економската, правната и техничката основа на осигурувањето.

Концепцискиот приод на излагање на материјата во овој труд го претпочитува редоследот на одвивањето на осигурителната технологија на активности во практиката, притоа елаборирајќи ги доволно и објаснувајќи ги прашањата поврзани непосредно со осигурувањето, како и менаџирањето со ризикот и средствата во функција на постигнување на временска компензација на ризикот, преку комбинирање помеѓу потребната тековна ликвидност неопходна за тековно сервисирање на обврските кон осигурениците, како и соодветно користење на слободните средства во функција на остварување на добивка. Трудот ги разгледува апликативните аспекти на осигурувањето, аспектите на надоместокот на штети, функциите на осигурувањето и реосигурувањето, финансиско-мобилизаторската функција, социјалната функција, аспектите на видовите на осигурување, неживотни осигурувања, осигурувања на лица. Посебен простор им е посветен на средствата на осигурување, понатаму на видовите на договорите за реосигурување како битен елемент во управувањето со ризиците и постигнување на поголема просторна и временска дисперзија на ризиците, кои осигурителот ги има во својот портфел, со што ја зголемува сигурноста на осигурителот, но во исто време и на осигурените. Трудот претставува реткост од аспект на фактот што нуди целосна заокруженост на осигурувањето, како од аспект на тоа што значи аквизиција (разгледување на условите и примената на тарифите за осигурување по одделни класи на осигурување), преку извидот, проценката и ликвидацијата на штети до соосигурувањето и реосигурувањето и управувањето со ризици, како и пласманите на формираните слободни средства.

Евалуација на трудот со ред. бр. 2 - „Менаџмент на мал бизнис“ (учебник)

Во овој труд авторот го разработува прашањето на менаџментот на мал бизнис како дисциплина и филозофија на пазарно работење, но и како процес кој овозможува ефикасно и ефективно планирање и организирање на пазарното функционирање на малиот бизнис. Во трудот се разработуваат прашања поврзани со почнување односно стартување и деловно функционирање, раст и развој на малиот бизнис, како и проблемите, заканите и замките кои го попречуваат развојот на малиот бизнис и предлози за решавање или барем ублажување на проблемите со кои се судрува малиот бизнис, како и мотивирањето на извршителите на задачите и контрола и корекција на извршувањето на работите. Во трудот се нагласуваат карактеристиките на менаџментот на малиот бизнис, се потенцираат специфичностите и примена на соодветни техники и механизми за успешен настап на пазарот и водење на постојана конкурентска борба за остварување на што поголем успех, односно привлекување на поголем број потрошувачи, сето тоа направено со остварување на што поголем профит. Авторот нагласува дека водењето на успешен мал бизнис подразбира сопственикот-претприемач да располага со соодветни информации и сознанија за опкружувањето во кое делува сопствениот бизнис, врз основа на што ќе донесува деловни одлуки. Претприемачките стратегии и вештини претставуваат значајни алатки, за сопственикот-претприемач, во водењето и развојот на малиот бизнис. Во овој труд посебно место му е посветено на претприемништвото. За улогата и значењето на малиот бизнис за секоја национална економија, како и општествената одговорност што малиот бизнис ја носи со деловното однесување и остварување на планските задачи и организациските цели, исто така се посветува соодветен простор.

Трудот претставува, според содржината и начинот на разработка, дело во кое на оригинален начин се претставува можноста, со примена на менаџмент на мал бизнис да се постигне поголема ефикасност од работењето на сè поконкурентниот пазар, со што ќе

обезбеди сигурна основа за раст и развој.

Трудот е изработен со примена на методите на научноистражувачката работа, присутен е аналитичкиот пристап, квалитативната и квантитативната анализа и научната проценка.

Евалуација на трудот со ред. бр. 3 - „Економски аспекти на осигурувањето“

Осигурувањето претставува институција која ги надоместува настанатите штети во општеството во неговото стопанство или кај луѓето, под дејство на природните сили или несреќни случаи. Всушност, ја обезбедува економската заштита на осигурените (правни и физички) лица од штетните дејствија и економските растројства, кои можат да се предизвикаат кога ќе настане осигурен случај, односно кога ќе се реализира ризикот во сите фази на општествената репродукција или во секојдневието на луѓето.

Кога се споменуваат поимите опасност, ризик, штета, оштета, сите тие кај нас асоцираат на тесната нивна поврзаност со осигурувањето, додека самиот збор осигурување создава претстава за сигурност.

Осигурувањето, нагласува авторот, всушност претставува здружување на сите тие кои се изложени на иста опасност, со цел заеднички да ја поднесуваат штетата која ќе им се случи само на некои од нив.

Основата на осигурувањето е во начелото на заемност и солидарност. Осигурувањето обезбедува изедначување и израмнување на ризиците на прифатливо (лесно подносливо) мошне ниско ниво. Со атомизацијата на ризикот, која се постигнува преку неговото распоредување на мноштво осигурени, т.е. раситнување на големите штети на безброј мали претставува, се реализира техничката суштина на осигурувањето.

Авторот укажува на фактот дека осигурувањето се пројавува во три вида, односно допира три области: економска, техничка (статистичко-математичка т.е. актуарска) и правна. Економски осигурувањето се манифестира преку целта што се постигнува, а тоа се функциите на осигурувањето (заштитна, мобилизаторска и социјална). Техничката функција се огледа преку тоа како се уредува функционирањето на осигурувањето како специфичен механизам за изедначување на ризикот и третиот појавен облик - правниот осигурени на кои навистина претставува уредувањето на мошне големиот број на правни односи кои нужно настануваат во осигурувањето преку здружување на средства за обезбедување на сите осигуреници на кои ќе им се случат штети.

Во трудот, авторот, ги разработува аспектите на управување со осигурувањето, а во тие рамки преземањето на ризик како прв чекор во реализирање на осигурителната функција непосредно за преземање ризик се надоврзува и прашањето на дефинирање на висината на премијата како цена на чинење на преземениот ризик. Тука, секако ќе бидат обработени и аспектите на извид, проценка и ликвидација на штети, како завршница на осигурителниот процес со сите свои фази. Соодветно место ќе се посвети во разработувањето на темата и на аспектите на формирање на фондови на осигурување, како и модалитетите на менаџирање со истите. Ова се разбира третирано во критички контекст на постојната и потребната институционална рамка која би била поволна, како амбиент за пласирање и оплодување на слободните средства што осигурителната дејност ги поседува.

Во овој труд, авторот го потенцира и аспектот на мобилизаторско-акумулаторска и посредничка функција на осигурувањето на финансискиот пазар кој, за разлика од банките, своите потенцијали ги формира од уплатените премии на пласманите, што ги вршат, ги врзуваат за некредитни портфели, при што само еден мал дел од својот потенцијал го насочуваат во вид на поедноставна структура на кредит. Со реализирањето на оваа функција осигурувањето врши собирање на вишоците од суфицитарните сектори и истите ги нуди на пазарот во разни облици (продукти) на осигурување.

гурување на имоти и лица. Преку остварувањето на улогата на институционален инвеститор влијае на алокација на пласманите во стопански дефицитарните сектори, како и придонесува за развојот на финансискиот пазар со деловни и сопственички интеграции со останати институции. Во содејство со останатите финансиски институции ги развиваат финансиските производи, како и влијае на модернизирање на структурата на гаранциите (винкулација на полиси, откуп на вредноста на полиси и сл.). Во овој труд, авторот ја потенцира економско-финансиската улога на осигурувањето, особено преку обезбедувањето на поголема понуда (како резултат на мобилизаторско-акумулаторската и посредничката функција) на средства на пазарот на капитал што влијае на намалување на цената на капиталот, што во случај на отсуство на осигурителните друштва со пласманите на пазарот на капитал, цената на капиталот би била повисока. Преку пласманот на слободните средства на осигурувањето на пазарот на капитал се обезбедува подобра алокација на средствата, што влијае на поттикнување на штедењето. Пазарот на капитал станува атрактивен за осигурителите и реосигурителите не само во делот на пласманите на слободните средства заради остварување на определени заработки, туку и како средство со кое се остваруваат целите на осигурувањето и реосигурувањето во делот на обезбедување на соодветна заштита од настанување на катастрофални штетни настани, за што ќе зборуваме повеќе во делот на овој труд кој е посветен на менаџирање со осигурителни ризици. Во трудот д-р Ристо Фотов укажува и на новите тенденции на осигурителниот пазар во светот, нагласувајќи го фактот дека почетокот на 21 век светот го карактеризира со тренд и феномен во чија основа се препознаваат банките како значаен актер во спроведување на активности од осигурителна дејност. Препознатлив е трендот во кој банките нудат депозитни замени во облик на полиса за осигурување живот и пензија, со што стануваат институции од кои може да се купат сите финансиски услуги во исто време и на исто место.

Евалуација на трудот со ред. бр. 4 - „Основи на финансии“ (учебник)

Трудот, како предложен ракопис ја опфаќа во целост наставната материја од предметот Основи на финансии, кој се изучува во првиот семестар од прва година на Економскиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ и ја покрива наставата со фонд на часови што е предвидена со наставната програма. Презентируваниот труд разработува прашања за изучувањето на основите на финансиите (дефиниција, поим и предмет на изучување). Во поглед на содржината и композицијата на презентирање на материјата која ја обработува авторот на мошне успешен и со искуство на зрел научник ги поставува и разработува прашањата поврзани за финансиите. Треба да се каже дека авторот ја нагласува непосредната поврзаност на финансиите за парите и паричните плаќања наспроти натуралните плаќања, кои беа присутни во периодот на функционирањето на примитивните форми на пари. Несомнено со тоа тој сака да укаже на фактот дека финансиите ќе постојат секаде каде постојат парите. Од друга страна се наметнува непобитен заклучок дека каде што има стоковно производство и делување на законот на вредноста изразен во пари ќе има и финансии. Недвосмислено тоа упатува на фактот дека природата на финансиите е парична, односно монетарна. Во елаборациите што ги презентира во трудот авторот на почетокот се задржува на историско еволутивниот развој на финансиите. Притоа се наведува дека како најзаслужен за издвојувањето на финансиите во посебна научна дисциплина се смета Karl Heirih van Rej, кој прв почнал да го користи називот за финансии „Основи на финансиската наука“. Секако дека значаен придонес во „зацврстувањето на позициите“ на финансиите како посебна научна дисциплина има дадено англискиот економист Џон Мејнард Кејнс, нанесувајќи го првиот сериозен удар и продор во дотогашниот стерилен правец во развојот на науката за финансии. Несомнен е придонесот на Кејнс во обликувањето на финансиите како посебна научна дисциплина и истиот се состои во тоа што финансии-

те попримаат облик на економски функции (алокативна, редистрибутивна, стабилизациона, развојна). По однос на натамошното обликување и збогатување на содржината на финансиите како научна дисциплина, значен придонес имаат, како што нагласува авторот на трудот, Кејнсовите наследници Хансен и Самуелсон. Во оваа пригода треба да се наведе и заслугата на двајца Американци (Аба Лернер и А. Хансен) кои во разработката и обликувањето на финансиите како научна дисциплина за прв пат користат односно внесуваат математички методи. За Лернер се вели дека е прв кој го вовел називот *функционални финансии*. Треба да се потенцира фактот дека Лернеровата интерпретација на функционални финансии служела за означување на употребата на јавниот долг во антирецесивни цели, за во подоцнежните фази од неговото творештво функционалните финансии да добијат значително пошироко значење. Во своите елаборации во трудот основи на финансии, авторот предочува дека финансиите во полн облик, како заокружена научна дисциплина, непобитно потврдува дека настануваат со појавата и развојот на стоковното производство и делувањето на законот на вредноста, односно постоењето на парите како општ еквивалент според општо познатиот образец П-С-П₁, односно С-П-С₁ или проширениот облик на односот на факторите на репродукцијата. Со тоа парите, како што нагласува авторот, не се јавуваат само како чисто финансиски феномен, туку и како сосема определен општествен однос. Авторот се осврнува и на третманот на современата теорија кон финансиите, при што наведува дека финансиите ги опфаќаат сите парични, односно финансиски односи што во себе ги вклучуваат особено следниве најтесно поврзани подрачја:

1. монетарни финансии (пари, кредит, банки, берзи и др.) на кои почива најголем дел од финансиите;
2. јавни или општествени финансии (прибирање и трошење на општествените средства за финансирање на јавните потреби во општеството);
3. меѓународни финансии, како посебен дел, и покрај тоа што некои автори ги сместуваат во монетарните финансии, но имајќи ја предвид специфичноста на проблематиката што ја третира, поадекватно е да се издвои во посебно подрачје од науката за финансии.

Според тоа, како што наведува авторот, финансиите како научна дисциплина се интересираат за сите прашања кои се врзани за проблемите со парите, за нивно креирање, за тековите, за поништувањето, за бројни и сложени дејствувања во стопанството, за тековите на доходот воопшто, а, пред сè, за неговата распределба, прераспределба, облиците, инструментите и субјектите на неговото трошење итн. Во дефинирањето на предметот на науката за финансии, авторот наведува дека финансиите како поим претставуваат парична страна на секоја стопанска работа и парична страна на сите текови на националното стопанство, па во таа смисла авторот како предмет на изучување на науката за финансии ги дава следниве подрачја:

1. паричните плаќања;
2. кредитните односи;
3. политика на прибирање и вложување на паричните средства;
4. емисија на пари;
5. монетарно-кредитна и девизна политика;
6. јавни (фискална) финансии;
7. финансиска политика и планирање на паричните текови;
8. организација и активност на банкарското работење;
9. финансиско осигурување итн.

Анализирајќи ја релацијата финансиска економија и национален доход, во трудот се констатира дека финансиите од една страна ги претставуваат материјалните односи и текови во стопанството и репродукцијата, а од друга страна паричните односи и текови кои материјалната средства ги добиваат во тековите на репродукцијата, односно покажу-

вајќи и потврдувајќи дека паричната страна на репродукцијата претставува само втора страна на нејзината материјална основа и материјални биланси. Тоа покажува дека и двете страни претставуваат дијалектичка целина која произлегува од општествено-економските односи и развојот на стопанството на одредено општество. Авторот го потенцира фактот дека современите функционални финансии наспроти класичните неутрални финансии на парите припишуваат активен однос и карактер врз репродукционите текови, што е како резултат на трансформацијата на местото и улогата на политичките институции, пред сè, на државата во економскиот живот. Со заговарањето на државниот интервенционизам доаѓа до низа нови и проширувања на постојните облици на расходи, односно дека државата се претвора во одлучувачки фактор во регулирањето на стопанството „не само со својот систем на приходи, односно со одземање од стопанството, туку и со своите расходи односно со давање на стопанството”.

Понатаму, авторот во трудот „Основи на финансии“ во композицијата на тематската обработка на материјата приоѓа кон презентирање на финансискиот систем и неговите елементи. Овде авторот прави успешен обид да го запознае читателот со содржината на финансискиот систем, односно претставувајќи ги потсистемите кои го сочинуваат финансискиот систем. Во таа смисла ги разработува секој потсистем одделно давајќи ги неопходните објаснувања за секој од нив, како и за финансиските текови и финансиските механизми, финансиските институции и финансиските инструменти, притоа, разработувајќи ги финансиските институции секоја од нив посебно во обем што е неопходно да се сфати суштината на секоја од нив поединечно (пазар на пари, пазар на капитал, девизен пазар, девизни берзи). Авторот посветува простор за елаборирање на пазарните инструменти и финансиските деривативи, како значен материјал за тргување на финансиските пазари. Овде првин се разработуваат финансиските инструменти како: акциите, обврзниците, цесиите, асигнацијата, компензацијата, фјучерсите, опциите, форвордите, како и други финансиски инструменти што современата практика на тргување на финансиските пазари ги познава. Се разработуваат во обем кој е потребен за нивно објаснување, како и се дадени одредени примери за пресметување на нивните значајни елементи (принос и цени). Во трудот доволен простор се посветува и на монетарните стратегии како можност за одржување на монетарната стабилност во националната економија. На парите како најликвидно средство во трудот им се посветува исто така доволно внимание и солидна елаборација, третирајќи ги прашањата на потребата од нивна појава и причините кои ја детерминирале нивната појава понатаму прашањата на еволуцијата на паричните облици, и прашањата на понудата и побарувачката на парите и факторите кои ги детерминираат нив.

Оригиналнос на трудот со проценка за придонесот врз развојот на научната мисла. Трудот претставува, според содржината и начинот на разработката, дело во кое на оригинален начин се разработуваат примери, прашања и решенија со чија примена овозможува постигнување на поголема ефикасност и ефективност во областа на финансиските односи и релации.

Други трудови за ист или сроден предмет со компонирање на оценка за квалитетот на трудот. Кај нас до сега се презентирани трудови од областа на финансиите, но основите на финансии од кои треба да се стекнат основните знаења, не се разработува на ваков начин. Трудот претставува научен материјал со висок квалитет кој може да го користат студентите и сите кои работат на раководни функции особено во финансиската дејност во сите компании, мали, средни или големи, при донесување на деловни одлуки.

Соодветност на применетата методологија. Трудот е изработен со примена на методите на научноистражувачката работа, присутен е аналитичкиот пристап, квалитативната и квантитативната анализа и научната проценка.

Научна заснованост на експликацијата на заклучоците. Заклучоците наведени во трудот се резултат на методологијата на научното истражување.

Стручна композиција на трудот. Трудот е систематски и логички подреден во две глави. Првата глава е претставена со 3 дела, додека втората глава има 16 дела. Во нив се обработуваат: поимот и предметот на основите на финансии со прилично аналитичко елаборирање на: финансиите, дефиниција и предмет на нивното изучување, основа и природа на финансиите, финансиски систем и негови елементи, финансиски текови и финансиски механизам, финансиски институции и финансиски инструменти, класификација на финансискиот систем, монетарно-кредитен систем, банкарски систем, фискален систем, деловно-финансиски систем, осигурување, поим и начела, систем на финансиски пазари, инструменти и механизам на пазарот на пари, видови краткорочни хартии од вредност, пазар на капитал, девизен пазар и пазар на финансиски деривати, девизни берзи пазар на финансиски деривати, пари, поим, појава, појавни облици и функции на парите, пораст на вредноста на парите – дефлација, опаѓање на вредноста на парите – инфлација, монетарна стабилност, монетарен мултипликатор и кредитна мултипликација, стратегии на управување со монетарната понуда, монетарни агрегати, примарни пари, мултипликација на парите и монетарна политика, монетарно-кредитна политика итн.

Претпоставен интерес на научната и другата јавност за која трудот е наменет. Како нов труд од ваков вид кај нас, истиот ќе предизвика интерес кај сите оние што се занимаваат со проблематиката на финансиите, но не само како литература за изучување на истоимениот предмет, туку и пошироко, особено од корист ќе им биде на оние што секојдневно работат на разни задачи од финансиската дејност.

Во трудот се нагласува дека со основите на финансии се даваат можности за стекнување пошироки знаења од финансиската теорија и практика кои во одредени моменти ќе им биде од корист на сите кои работат во финансиската дејност.

Трудот ја разработува проблематиката на финансиите и тоа основите со што нуди решенија за обезбедување ефикасно справување со тековните финансиски проблеми, како и нудење на соодветно решение за оптимална деловна одлука што треба да се донесе од страна на финансиските менаџери.

Евалуација на трудот со ред. бр. 5 - „Меѓународна економија“ (учебник)

Презентируваниот труд разработува прашања кои се однесуваат на меѓународна економија (објаснувајќи го поимот за меѓународната економија-меѓународна трговија и трговски систем и меѓународни финансии), разработувајќи ги поединечно теориите на меѓународната трговија. Заедничко на теориите за меѓународната трговија е во нивното настојување да дадат објаснување зошто одделните нации тргуваат помеѓу себе, односно да се даде одговор на прашањата што го определува обемот, структурата и правците на меѓународните трговски текови. Секоја од нив има свои аргументи за користите од меѓународната трговија за националните економии.

Меѓународната економија ги проучува меѓународните економски трансакции кои во себе ги вклучува меѓународната трговија и меѓународните финансии. Авторот успешно ги поставува и разработува прашањата врзани за меѓународната трговија. Во трудот, авторот на самиот почеток се задржува на меркантилизмот кој претставува правец во развојот на економската мисла, кој доминирал повеќе од два века почнувајќи од XV до XVII, па и до XVIII век. Авторот нагласува дека основата на меркантилистичкото учење е во тоа што тој смета дека изворот на материјалното богатство во светот се наоѓа во трговијата, особено во меѓународната. Интересно е да се истакне дека меркантилизмот се развил во времето кога европската економија била во транзиција. Меркантилистите сметале дека благосостојбата на една национална економија зависи од количеството благородни метали, особено златото, со кои таа располага. Ако земјата не располага со наоѓалишта на благородни метали на својата територија, тогаш таа ќе може да го зголеми своето на-

ционално богатство само доколку го поттикнува извозот и, едновременно, го ограничува увозот на стоки и услуги. Авторот во трудот продолжува со елаборации на теоријата на апсолутните предности на Адам Смит и теоријата на компаративните предности на Давид Рикардо, со кои дефинитивно им се задава сериозен удар на ставовите на меркантилизмот. Теоријата на апсолутните предности претставува практично прва направена критика на меркантилизмот и меркантилистичката филозофија. Според неа, некоја земја има апсолутна предност во производството на некое добро ако за неговото производство троши помалку труд. Ставајќи ја поделбата на трудот како првостепен фактор во зголемувањето на националното богатство, Смит наведува дека количеството на годишни производи на еден народ зависи од два фактора: **од количеството на труд, ангажиран во производството, и од продуктивноста на трудот.**

Во натамошните елаборации авторот се задржува на разгледување и објаснување на теориите на меѓународната трговија како Маршалијанска или Кембрицка школа, потоа теоријата на Џон Мејнард Кејнс, кејнзијанизмот и монетаризмот, неокласична синтеза - Самуелсон, Хекшлер-Олинова теорија.

Во трудот „Меѓународна економија“ авторот ги потенцира причините кои ја детерминираат меѓународната трговија: **разликите во условите на производство; потребата од искористување на економијата на обемот и појавата на опаѓачките трошоци и заради разликите во преференциите на потрошувачите.**

Приличен простор се посветува на меѓународната трговска политика: интервенционизмот, стратешка трговска политика на развиените земји, политика на увозна супституција наспроти политика на извозна експанзија, аргументи за и против слободна трговија. Соодветен простор им се посветува на карактеристиките на економските текови во меѓународната економија: меѓународна размена на стоки, услуги, трансфер на технологија и меѓународно движење на работната сила. Неизбежно е третирањето на меѓународниот монетарен систем, меѓународните финансии, билансот на плаќањата: поим и структура на билансот на плаќањата, теории за урамнотежување на билансот на плаќањата, методите и политиката на урамнотежување на билансот на плаќањата. Прашањата на девизи, девизен курс и девизен пазар; меѓународен монетарен систем; меѓународен пазар на капитал и елементите на современата глобализација во меѓународната економија.

Оригиналеност на трудот со проценка за придонесот врз развојот на научната мисла. Трудот претставува, според содржината и начинот на разработката, дело во кое на оригинален начин се разработуваат примери, прашања и решенија со чија примена овозможува постигнување на поголема ефикасност и ефективност во одвивањето на меѓународните економски текови.

Други трудови за ист или сроден предмет со компонирање оценка за квалитетот на трудот. Кај нас има презентирани трудови од областа на меѓународната економија, но овој труд, според начинот на разработка и презентирање на содржината е различен и оригинален. Трудот претставува научен материјал со висок квалитет кој може да го користат студентите и сите кои работат на проблематика која е блиска со меѓународната економија.

Соодветност на применетата методологија. Трудот е изработен со примена на методите на научноистражувачката работа, присутен е аналитичкиот пристап, квалитативната и квантитативната анализа и научната проценка.

Научната заснованост на експликацијата на заклучоците: Заклучоците наведени во трудот се резултат на методологијата на научното истражување.

Стручна композиција на трудот. Трудот е систематски и логички подреден во осум глави. Во првата глава е претставена економската мисла и меѓународната трговија, втората глава е посветена на поимот, развојот и разликите помеѓу внатрешна и надворешна трговија, а третата глава е посветена на современите текови во меѓународната трговија. Четвртата глава ги разработува девизите, девизниот курс и девизниот пазар, за да следи

третирањето на меѓународниот монетарен систем. Во шестата глава во трудот се разработува билансот на плаќањата (поим, дефиниција, концепти и значење), притоа не оставајќи ги по страна теориите на приспособување на билансот на плаќањата и сл. Седмата глава авторот ја посветува на меѓународниот пазар на капитал, притоа посветувајќи соодветен простор за објаснување на поимот што претставува меѓународен пазар на капитал, сегменти на меѓународниот пазар на капитал, меѓубанкарски пазар на капитал и на депозити, меѓубанкарски пазар на доверителски хартии од вредност, меѓубанкарски пазар на сопствени хартии од вредност, проблем на задолженост на помалку развиените земји. Конечно, осмата глава од трудот меѓународна економија, кој е предмет на рецензија, е посветена на елементите на современата глобализација во меѓународната економија.

Како нов труд од ваков вид кај нас, истиот ќе предизвика интерес кај сите оние што се занимаваат со проблематиката на меѓународна економија, но не само како литература за изучување на истоимениот предмет, туку и пошироко.

Во трудот се нагласува дека со сознанијата од меѓународна економија се даваат можности за стекнување пошироки знаења од меѓународните економски текови кои во одредени моменти ќе им бидат од корист на сите кои работат во соодветни работни ангажмани кои бараат солидни и продлабочени познавања од меѓународните економски односи.

Трудот ја разработува проблематиката на меѓународна економија, нудејќи неопходни сознанија од наведената област за студентите кои ја изучуваат оваа проблематика по истиот предмет, но и за пошироката јавност која има потреба од збогатување на сознанијата од областа на меѓународна економија.

Евалуација на трудот со ред. бр. 6 - “Regulation and modernization of the Financial Markets”

Во овој труд особен интерес кај авторот побудува регулацијата и модернизацијата на финансиските пазари од причини што оваа подрачје е постојано под наплив на иновативни финансиски инструменти, како предмет на тргување, што создава несигурност кај потенцијалните инвеститори. Во таа смисла се имаат изградено комплексни системи за регулација на финансиските пазари и институции кои во себе ги вклучуваат: информационата и монетарната регулација, регулацијата на финансиските активности, финансиските институции, учеството на странските учесници итн. Секоја од овие форми на регулација е неопходна поради лесната можност од појава на морален ризик, инсајдерско тргување и сл., како и потребата од координирање на целокупната економија, каматните стапки, девизните курсеви, задолжителните резерви. Тука се јавуваат и финансиските посредници со правата и обврските што ги имаат кон страните кои извршуваат одреден финансиски договор.

Сите овие системи за регулација на финансиските пазари и институции, не само што се неопходно создадени, туку и неопходно се надградуваат, модернизираат за да одговорат на потенцијалните финансиски кризи.

Сето она што го обработува овој труд, а тоа е: потребата од регулација и нејзино тековно менување, каква е ситуацијата во светски рамки и по кои теркови треба да се движи, сепак води кон тоа дека економијата е економија. Со 100% мошне ретко кога нешто е потврдено. Така „*нацртот за модернизација на регулаторната финансиска структура, кој претставува едно од последните реконструирања на американскиот регулаторен режим, како резултат на сè почестите финансиски кризи, не врши консолидација на супервизијата на финансиските пазари до таа мера и сè уште остава место за т.н. институционална форма на регулирање, наместо да има насочување кон т.н. функционална форма на регулација*“. Истото се случува и во Велика Британија „*FSA покажа слабост при идентификацијата и справувањето со пропаѓањето на Northern Rock банката во*

текот на 2007 година. Така и двата система покажаа неуспех при справувањето со значајни финансиски кризи, и покрај тоа што САД и Велика Британија интернационално се ценети како земји со најдобра примена на супервизијата на финансиските пазари“.

Се разбира, авторот сугерира во трудот дека регулацијата е неопходна, задолжителна, но со нејзиното воведување не значи дека работата е завршена. Таа мора постојано да се „up date“ од причина што финансиските пазари избобилуваат со многу учесници и инструменти, за кои границите може да немаат никакво значење (само за илустрација, ако светскиот БОП се проценува на 50 трилиони долари, само прометот на преку 6.000 разни финансиски деривати изнесуваше во 2008 година 240 трилиони долари, што значи станува збор за колосални суми на средства кои се обрнуваат на берзите во светот). Со тоа и финансиските кризи кои можат да настанат можат да се движат „без визи“ и за момент да го опфатат цел свет (што впрочем и се случи со најновата финансиска криза која се прели со последици и на реалниот сектор на светската економија). Ако на ова додадеме и дека дел од тие кризи можат да се предвидат, следува прашањето: зошто финансиска супервизија да не ги пресретне? колку може да го стори тоа? Затоа, сугерира авторот, светските економии треба да тежнеат кон формирање на такви регулативи кои приоритетно практично ќе бидат применувани. Економијата сè повеќе треба да се потпира на квантитативни методи и предвидувањата да се сведуваат на сигурност, а не на можност дека нешто ќе се случи.

Евалуација на трудот со ред. бр. 7 “Economic Freedom as a Development Resource”

Во овој труд се опсервира прашањето на економската слобода како еден од битните фактори-ресурси за забележлив економски развој на националните економии. Имено економската слобода, сфатена како „отсуство на принуда“, во современата економија се смета поединечно како најзначаен фактор на економскиот раст и просперитет. Во трудот се презентираат примери на земји во светот кои користат либерални реформи во своите економии, како и тоа дека покрај фактот што либералните реформи ги користат голем број поединци, исто така е вистина дека некои интересни групи профитираат од rent seeking и протекционизмот, отколку што тоа го остваруваат од економската либерализација. Но неспорен е фактот што се потенцира во трудот дека економски слободните земји бележат високи стапки на раст, наспроти економски „неслободните“ или „претежно неслободните“ земји остануваат стагнантни. Во прилог на ова се наведува примерот со Естонското чудо. Имено, Естонските реформи се потпираат на зголемување на економските слободи. Економските слободи подразбираат отсуство на државна принуда или ограничување над производството, распределбата и потрошувачката на добра и услуги. Порастот на економските слободи влијаат одлучувачки на порастот на благосостојбата изразена преку пораст на БДП. Истражувањата на корелацијата помеѓу економските слободи и висината на националниот доход од страна на *Freedom house*, *Fraser institute* и *Heritage foundation* укажуваат дека корелацијата е изразена со 56-70%, што пак зборува во прилог на тоа дека стопански напредок нема без високо ниво на економска слобода.

Покрај Естонија, авторот во трудот наведува бројни примери како што е случајот со: Јужна Кореја, Тајван, Хонг Конг и Сингапур, кои беа сиромашни земји децении пред да одлучат да применуваат економска слобода во функционирањето на стопанските субјекти во сопствените економии, понатаму примерот со Источна и Западна Германија до обединувањето кога имаа различни општествено-економски системи.

Во натамошното елаборирање во трудот, авторот не пренесува на балканскиот простор, тоа е слујот со Словенија која е најразвиена земја согласно со официјалните параметри. Нејзините источни соседи ја нарекуваат „Словенска Швајцарија“ или

„Балканска Германија“ како што пишува „Der Spiegel“.

Во трудот, авторот дава опсервација за тоа каде е Република Македонија и нејзината економија. Македонската економија е 61,1% слободна од можни 100%, согласно со Index 2008, што ја сместува на 71. место во светот по економска слобода.

Кои фактори влијаат на економската слобода на една земја? Во трудот се наведуваат, прифатени до страна на одредени меѓународни институции:

1. **надворешно-трговската политика на земјите** (што ја сочинуваат варијаблите како просек на царински стапки, нецарински бариери и корупција во царината, кои претставуваат степен во кој државата го ограничува пристапот на својот пазар за странските фирми);
2. **фискално оптоварување од страна на владата** (со варијаблата највисока гранична стапка на данок на приход);
3. **интервенција на владата во економијата** (со варијаблата државна потрошувачка како процент во националната економија);
4. **монетарната политика** преку просечната стапка на инфлација во период од десет години;
5. **текови на капиталот и странски инвестиции** (со варијаблата законот за странски инвестиции, рестрикции на странците во работењето и сл.);
6. **банкарство и финансии** (со варијаблата финансиски институции во државна сопственост, рестрикции на можноста странските банки да отвораат ограноци, влијание на државата на алокација на кредитите и сл.);
7. **плати и цени** (со варијаблата закон за минимална заработувачка, слобода со која цените да се определуваат приватно без мешање на државата, контрола на цените од страна на владата и сл.);
8. **сопственички права** (со варијаблата слобода од влијание на владата на судскиот систем, трговскиот закон кој ги дефинира договорите и сл.);
9. **регулација** (со варијаблата барање лиценца за работа, лесно добивање на работни лиценци, корупција во бирократија, регулација на трудот, како востановена работна недела, платени одмори и породилни отсуства и сл.);
10. **црн пазар** (со варијаблата криминал, пиратерија на интелектуалната сопственост на црниот пазар, земјоделски добра набавени на црниот пазар и сл.).

Учебни помагала:

1. **Практикум по Основи на финансии (учебно помагало), издание на Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, стр. 74, 2008 година**

Во овој труд се содржани решени примери за финансиските инструменти и нивни деривати како материјал на тргување на светските пазари на капитал, што претставува еден сегмент од наставната материја која се изучува по предметот Основи на финансии во првиот семестар од прва година на Економскиот факултет на Универзитетот „Гоце Делчев“ и претставува солидно осмислен труд кој може да се користи на часовите предвидени за вежби, според наставната програма по овој предмет. Трудот разработува прашања кои се однесуваат на финансиските инструменти кои како алтернативни можности за инвестирање на слободните финансиски средства на инвеститорите им се на располагање на постојните и потенцијалните инвеститори. Претставувањето на материјата во трудот е логично, практично и јасно. На разбирлив начин се претставени методите и начините на решавање на примерите кои се разработуваат. Покрај тоа што трудот во најголем дел е претставен со примери за начинот на поставување на определен проблем и примена на соодветна методологија за негово решавање, видлив е напорот и желбата на авторот да го доближи објаснувањето на термините, феномените и другите поединости кои се непосредно поврзани за финансиските инструменти, нивните деривати и пазарот на

капитал. Покрај тоа што се дадени примери за начинот и методите на решавање на при-мери кои се однесуваат на ризикот, приносот и рокот на достасаноста на одредени финансиски инструменти авторот презентира и примери и нивно решавање за финансиските деривативи (фјучерси, опции и сл.). Со практикумот на студентите им се овозможува полесно да ја разберат наставната програма и материјата што се изучува по предметот Основи на финансии и можност за стекнување знаење за современите финансиски инструменти и нивни деривативи кои се повеќе и повеќе се предмет и материјал на тргување на пазарот на капитал во светот.

Токму, заради тоа, авторот во целиот труд разработува примери само за пазарните инструменти и финансиските деривати како основен материјал за тргување на финансиските пазари. Во разработката првин се тргнува од финансиските инструменти: акциите, обврзниците, фјучерсите, опциите, форвордите, своповите како и други финансиски инструменти што современата практика на тргување на финансиските пазари ги познава.

Оригиналноста на трудот со проценка за придонесот врз развојот на научната мисла. Трудот претставува, според содржината и начинот на разработката, дело во кое на јасен начин се разработуваат примери и нивни решенија што овозможува поголема ефикасност и ефективност во совладувањето на материјата од предметот Основи на финансии од страна на студентите за кои, пред сè, е наменет овој труд. Трудот е изработен со примена на методите на научноистражувачката работа, присутен е аналитичкиот пристап, квалитативната и квантитативната анализа и научната проценка.

МИСЛЕЊЕ И ПРЕДЛОГ

Вкупната актива на поени од активностите (НО+НИ+СУ+САОР) изнесува 100,9 поени.

Имајќи го предвид научноистражувачкиот и стручниот труд на доцент д-р Ристо Фотов, Комисијата стекна впечаток дека тој постигнал завидни резултати во научно-наставната и научноистражувачката, како и во организациско-апликативната област.

Комисијата констатира дека кандидатот доцент д-р Ристо Фотов ги исполнува условите според Конкурсот.

Исто така, Комисијата констатира дека кандидатот има објавено бројни научни и стручни трудови со кои сè повеќе го свртува вниманието на научната и стручната јавност.

Имајќи го предвид гореизнесеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ *да го избере доцент д-р Ристо Фотов во вонреден професор* на наставно-научната област *финансии*.

Рецензентска комисија

Проф. д-р Тодор Тодоров, претседател, с.р.

Проф. д-р Трајче Мицески, член, с.р.

Проф. д-р Милан Илиески, член, с.р.

СПИСОК НА ТРУДОВИ НА Д-Р РИСТО ФОТОВ ПО ИЗБОРОТ ЗА ДОЦЕНТ**Објавени трудови по изборот за доцент:**

1. д-р Ристо Фотов: *Осигурување* (учебник), издание на Европски универзитет - Скопје, стр. 302, 2006 година;
2. д-р Ристо Фотов: *Менаџмент на мал бизнис* (учебник), издание на Европски универзитет - Скопје, стр. 249, 2006 година;
3. д-р Ристо Фотов (2007): *Економски аспекти на осигурувањето*, прифатен труд на Првата меѓународна конференција за осигурување, царина и шпедиција во XXI век „Современи тенденции во осигурувањето, царината и шпедицијата во XXI век“ во организација на Факултетот за туризам и угостителство - Охрид, одржана на 25 и 26 мај 2007 година во х. Гранит - Охрид, стр.18;
4. д-р Ристо Фотов: *Основи на финансии* (учебник), издание на Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, стр. 342, 2007 година;
5. д-р Ристо Фотов: *Меѓународна економија* (учебник), издание на Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, стр. 272, 2008 година;
6. д-р Ристо Фотов, во коавторство со помл. асистент Марија Гогова (2008): “Regulation and modernization of the Financial Markets”, Зборник на трудови од Юбилейна меѓународна научнопрактическа конференция, 6-7 ноември 2008 год., на Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свиштов, Бугарија, стр.102-108, 2008 година;
7. д-р Ристо Фотов, во коавторство со помл. асистент Емилија Митева (2008): “Economic Freedom as a Development Resource”, Зборник на трудови од Юбилейна меѓународна научнопрактическа конференция, 6-7 ноември 2008 год., на Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свиштов, Бугарија, стр.141-147, 2008 година.

Учебни помагала:

1. *Практикум по Основи на финансии*, издание на Универзитет „Гоце Делчев“ -Штип, стр.74, 2008 година.

Учество во реализација на научноистражувачки проекти

Прилог

Табела за вреднување на активностите на д-р Ристо Фотов, доцент, во реизборниот период 2009 година, според Критериумите за избор на наставници и соработници на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип

Вид на активност	Број	Поени	Вкупно
Реден број од прегледот за наставно-образовна дејност (НО) - (Правилник за единствените критериуми и постапка за избор во наставни, наставно-научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип, стр. 94-95)			
1. Позитивно рецензиран универзитетски учебник	4	15	60
3. Позитивно рецензиран Практикум по основи на финансии	1	8	8
14. Ментор на одбранета дипломска работа	4	1	4
17. Член на комисија за одбрана на дипломска работа	7	0,2	1,4
25. Предавања (неделен просечен фонд на часови во двата семестра во изборниот период):			
а) предавања	3	1,5	4,5
б) предмети:			
- Менаџмент на мал бизнис,	1	1	1
- Осигурување,	1	1	1
- Основи на финансии и	1	1	1
- Меѓународна економија	1	1	1
30. Рецензент на соработници и наставници	7	1	7
Научноистражувачка дејност (НИ)			

Стручно-уметничка дејност (СУ)			
Стручно-апликативна и организациско-развојна дејност (СА+ОР)			
Реден број 23 од прегледот за стручно-апликативна дејност и организационо-развојна дејност (Правилник за единствените критериуми и постапка за избор во наставни, наставно-научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Гоце Делчев“ -Штип, стр. 96-97)		12	12
- Декан			
ВКУПНО		100,9	